

Naar mijn idee houdt het boek na hoofdstuk 5 op, omdat het hoofdstuk Wederopbouw, dat hierna komt, een min of meer kort evaluerend hoofdstuk is waarin vooral terug en vooruit wordt gekeken op een aantal aspecten als de Zuiderzeewet en de afsluiting van de Zuiderzee. Dit geldt ook voor de epiloog. De zeven bijlagen bevatten een enorme hoeveelheid details en gegevens omtrent gevluchte personen.

Wat voor een boek heeft Wouda nu geschreven? Allereerst moet worden opgemerkt dat de auteur er in geslaagd is het menselijke aspect, het lijden van mensen gedurende de rampen, goed in beeld te brengen. Dit laatste wordt vooral onderstreept door de vele afbeeldingen van mensen met hun hele hebben en houwen in puin. Wouda slaagt er ook in de omvang van de ramp te bepalen, het gebied dat is overstromd, het aantal vluchtelingen en de schade aan botters. In de vele bijlagen wordt iedere gedupeerde opgesomd die in het Eemland generatieslang geworteld is. Velen zullen dit zeker met grote belangstelling lezen. Zoals reeds opgemerkt heeft de auteur overwegend archiefmateriaal gebruikt, waardoor het boek als een nieuwe studie kan worden gekwalificeerd. Helaas blijkt Wouda er in zijn inleiding niet in te zijn geslaagd de ramp goed wetenschappelijk in te kaderen. Bij de paragraaf 'vraagstelling' kom ik geen echte vraag of vragen tegen, terwijl er toch een flink aantal te stellen is (zie hiervoor). Ook het bredere historische kader van eerdere hoogwaters (hooguit tabel 1, p. 25) en de constructie van de dijken en waarom zo blijft vaag, hooguit worden dijkhoogten vermeld. Een aantal gebieden had zogenaamde kaden (lage dijkjes) om winterbevoeiing te krijgen, maar welke gebieden bij gewoon hoog water overstromden, blijft onduidelijk. Met zo'n kaart had de omvang van de overstroming ter plaatse in het bredere perspectief van de ramp in 1916 kunnen worden geplaatst. Verder worden alle hoofdstukken afgesloten met een samenvatting, maar zij vatten eigenlijk weinig samen. Het zesde hoofdstuk is rommelig, omdat de auteur nog te veel uiteenlopende aspecten wil behandelen zonder enige lijn.

Watervluchtelingen is als frisse nieuwe studie op een aantal punten van algemeen belang, omdat het een gedetailleerde regionale invulling geeft van de geschiedenis van een nationale overstromingsramp. Het gaat immers om het wijde polderlandschap van Eemland, waarin enkele grote dorpen liggen. Niet alleen kan de regionale impact en aanpak van deze ramp van 1916 worden gebruikt als vergelijkingsmateriaal met andere regio's, maar ook met eerdere en latere overstromingsrampen.

ADRIE
DE KRAKER

Jan Schild, *Leven met het water. Hoog water op Marken, de watersnood van 1916 en andere overstromingen*. Uitgave van Schild & Peetoom in samenwerking met de Stichting Mooi Marken, Marken 2015. 336 blz. Geïll. ISBN 978-90-902891-2-0. € 32,50.

Aanvankelijk wilde Jan Schild, kenner van Marken, een boek schrijven dat alleen over de overstroming van 1916 op het eiland Marken ging, maar het boek gaat verder terug en ook over 1916 heen in de tijd. *Leven met Water* is een kloek boek dat bestaat uit vijf hoofdstukken van ongelijke omvang. De nadruk ligt toch op 1916. Het derde hoofdstuk over de watersnood in januari van dat jaar en de paragrafen over het herstel van de schade maken respectievelijk een vijfde en de helft van het boek uit. Omdat er talloze namenlijsten van bewoners in voorkomen, lijkt het er sterk op dat het boek vooral is geschreven voor de bewoners van Marken zelf. Dit is ook het hoofdbelang van het boek. Echter er zit ook een bovenlokaal of zelfs bovenregionaal belang aan Schild's boek.

In het eerste hoofdstuk geeft de auteur een beschrijving van het ontstaan van het eiland Marken en daarna volgt een overzicht van eerdere hoogwaters en overstromingen die het eiland hebben getroffen. Schild gaat daarbij zelfs terug tot de St. Juliaansvloed in 1163, maar besteedt flink wat aandacht aan de vloed van 1825 en de overstromingen daarna. Uit dit overzicht wordt duidelijk dat Marken leefde met overstromingen en dat de samenleving met de constructie van huizen op terpen en veel gebouwen op palen daarop volledig was voorbereid. Schild (hoofdstuk 2) is een van de weinige auteurs die – zonder

dat zelf zo te noemen – de amfibische cultuur zeer grondig en duidelijk beschrijft en laat zien hoe die in de praktijk functioneerde. Zo leefden de bewoners tijdens hoogwater en overstroming op de bovenverdieping, want in de verdieping daaronder stond het water decimeters hoog. De burens werden bereikt via verhoogde plankieren of per boot. Na de vloed werd de slijk uit de woning verwijderd en hernam het leven zijn gewone gang. In het grote derde hoofdstuk komen alle aspecten van de ramp van 1916 aan de orde. De weersomstandigheden en het verloop van de storm, de gebeurtenissen in de rampnacht, de dagen erna, de slachtoffers en de hulpverlening. In totaal ging het om zestien slachtoffers. Zeer ontroerend is het bezoek van koningin Wilhelmina aan het eiland, de moeizame reis erheen en het contact met de inwoners, met name met Lijsje van Riel (pp. 257-264). Dit pasgeboren kindje nam ze als petekind aan.

Ook op het eiland Marken werden tientallen huizen verwoest, een aantal viel gewoon om. Daarnaast was er schade aan de vele botters, waarvan een groot aantal was gezonken. Bij de hulpverlening werden op Marken ook militairen ingezet. Veel bewoners moesten naar elders. Daarnaast had men te kampen met ramptoerisme en diefstal uit verlaten woningen.

Van belang is ook het hoofdstuk over het hoogwater na 1916, immers de Afsluitdijk dateert van 1932, dus in 1917, 1921, 1922, 1923, 1925, 1926, 1928, 1929 en tenslotte 1931 liep Marken opnieuw geheel of gedeeltelijk onder water, een gemiddelde van eens per twee jaar!

Leven met water is een boek dat is geschreven aan de hand van archiefmateriaal en vooral veel informatie uit kranten. Het is een goed geschreven en goed gestructureerd boek. Echter, de auteur heeft naar mijn smaak wat te veel illustraties opgenomen uit kranten, die hij ook als deel van de tekst had kunnen weergeven. Op nogal wat plekken in het boek treffen we te lange uitweidingen aan die nogmaals het lokale belang van het boek benadrukken. Naast het bovenregionaal belang van het boek laat Schild als geen ander zien hoe leven met water in de praktijk functioneerde, een samenleving en zijn cultureel erfgoed (architectuur) heeft gekenmerkt. Vergelijken we Wouda's boek met dat Jan Schild, dan is dat over het Eemland van groter belang. Immers Marken was en bleef een kleine vlek vergeleken met de wijde poldergebieden van Eemland en zijn twee grote dorpen.